

تبیین مدل کیفیت محیط در بازآفرینی شهر ایرانی اسلامی

ایمان قلندریان^۱، مجتبی رفیعیان^{۲*} (نویسنده مسئول)

^۱ دکتری شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس
^۲ دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ دریافت: ۹۷/۱۰/۰۹ تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۱/۱۷

چکیده

نوسازی بافت‌های فرسوده با هدف ارتقاء کیفیت محیط با رویکردهای مختلف انجام شده است. امروزه بازآفرینی به عنوان پارادایم غالب نوسازی، ابعاد گسترده‌تری را برای بهبود کیفیت محیط، ملحوظ می‌دارد. از طرفی کیفیت محیط نیز با در نظر گرفتن ابعاد مختلف به بررسی ویژگی‌های محیط زندگی می‌پردازد. این پژوهش با هدف مطالعه ابعاد و شاخص‌های کیفیت محیط در بازآفرینی بافت‌های فرسوده در شهرهای ایرانی اسلامی، با روش کیفی (از نوع توصیفی تحلیلی) و با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA به عنوان ابزار پژوهش انجام شده است. رویکرد حاکم بر مقاله، بر تعاضد (سازگاری علم و دین) تاکید دارد و با ترکیب مفاهیم کیفیت محیط، بازآفرینی و شهر ایرانی اسلامی مدل مناسب، استخراج می‌شود. مدل مستخرج از پژوهش مبتنی بر ابعاد و سطوح است. از انطباق شاخص‌های کمی و کیفی کیفیت محیط با ابعاد پنجگانه بازآفرینی، ابعاد و از ساحات وجودی انسان (برآمده از مطالعات اسلامی) سطوح مدل (جسمی، ذهنی و معنوی) به دست آمده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد کیفیت محیط در بازآفرینی شهرهای ایرانی اسلامی تنها بر کالبد متمرکز نخواهد بود و ابعاد اجتماعی، مدیریتی، عملکردی، اقتصادی، ادراکی و محیطی را نیز در برمی‌گیرد. فرایند بازآفرینی و محیط باید در هر کدام از ابعاد ذکر شده به نیازهای جسمانی، نفسانی و عقلائی انسان پاسخگو باشد.

واژگان کلیدی: کیفیت محیط، بازآفرینی شهری، شهر ایرانی اسلامی، انسان.

مقدمه

با افزایش شهرنشینی و رشد افقی شهرها، بخش‌های قدیمی، کارایی خود را طی فرایندی (با تغییر کالبد یا فعالیت و یا هر دو) از دست داده و کیفیت محیط در این بخش‌ها افول می‌یابد، به گونه‌ای که این بافت‌ها ارزش گریز شده و تعادل زیستی آنها برهم خورده و به عنوان بخش مسئله‌دار و بافت نابسامان نمود پیدا می‌کند. لذا مداخله در بافت با هدف ارتقاء کیفیت محیط انجام می‌گیرد؛ اما گاهی در زمینه تحقق ابعاد مختلف کیفیت، موفق نبوده و این بافت‌ها را با مشکلات جدیدی مواجه نموده و باعث نارضایتی طیف گسترده‌ای از ساکنان و کاربران می‌شود.

با گذشت زمان و استمرار سکونت، بافت‌های فرسوده وسعت بیشتری می‌یابند. بنابراین بررسی نتایج مداخلات صورت گرفته از منظر کیفیت محیط ضروری است. برای این امر، به یک مدل نظری متناسب با زمینه نیاز است. هرچند بازآفرینی به عنوان پارادایم غالب نوسازی، صورت تکامل یافته‌ای از رویکردهای پیشین است؛ اما بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که پژوهش‌های گذشته، با رویکرد کیفیت سنجی به بررسی شرایط ذهنی و عینی نمونه‌ها با توجه به چارچوب‌های تدوین شده نظریات غیربومی پرداخته‌اند و چارچوب مناسبی برای بررسی کیفیت محیط در بازآفرینی شهرهای ایرانی اسلامی وجود ندارد.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، بنیادی و توسعه‌ای است؛ زیرا از طرفی به دنبال پاسخگویی به «چگونگی بازتعریف مفهوم کیفیت محیط در شهرهای ایرانی اسلامی» است و به مفهوم‌سازی و تبیین ویژگی‌ها و صفات آن می‌پردازد، لذا از نوع بنیادی است (حافظ نیا، ۱۳۹۱: ۵۸). از طرف دیگر در پی تدوین چارچوب سنجش کیفیت محیط در بازآفرینی شهرهای ایرانی اسلامی است؛ به همین دلیل از نوع توسعه‌ای هم محسوب می‌شود. از نظر روش، کیفی و از نوع توصیفی-تحلیلی است؛ در این پژوهش با استفاده از منابع گوناگون، توصیفی از مفهوم کیفیت محیط و بازآفرینی ارائه شده و با کمک شیوه استدلال منطقی^۱ به تجزیه و تحلیل آن و نتیجه‌گیری پرداخته می‌شود. برای دقت بیشتر در ترکیب مفاهیم کیفیت محیط و بازآفرینی از روش کدگذاری باز و محوری^۲ و نرم افزار MaxQDA استفاده شده است. در این پژوهش بر اساس روش کدگذاری باز^۳ و محوری^۴ مورد اشاره استراوس و کوربین به ادغام شاخص‌های کیفیت محیط و بازآفرینی و شهر اسلامی پرداخته و پس از بررسی‌های مجدد مدل نهایی استخراج شده است. برای استخراج شاخص‌ها از منابع داخلی و خارجی بهره برده شده و شاخص‌های مورد استفاده در هر مقاله در محیط MaxQDA وارد شده و بر اساس مفاهیم اولیه و دسته‌بندی آنها و تشکیل مفهوم محوری، ساختار نهایی شکل یافته است.

مبانی نظری

واژه «کیفیت» در بسیاری از علوم کاربرد داشته و به همین علت، موضوع گسترده‌ای است. کیفیت در حوزه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است. در رشته‌های شهرسازی و معماری معمولاً به کیفیت زندگی توجه می‌شود تا ضمن بررسی شاخص‌های زیست مناسب، شرایط شهرها و کشورها از این منظر مورد بررسی قرار گیرد. می‌توان گفت مفهوم کیفیت محیط از اشتراک مباحث کیفیت زندگی و دانش معماری و شهرسازی ظهور پیدا کرده است. اسمیت و لورمور معتقدند توجه به محیط فیزیکی شهر از سوی طراحان و برنامه‌ریزان و حفظ و مدیریت آن نقش مهمی در بهبود کیفیت زندگی شهروندان دارد (Smith and Levermor, 2008: 4560).

کیفیت محیط

در محیط شهری این مفهوم به واسطه تنوع اندیشه‌ها و اینکه هر فرد تعریف خاصی از مطلوبیت محیطی و رفاه در نظر دارد، معانی متفاوتی به خود می‌گیرد. کیفیت محیط شهری یک مفهوم چندمشخصه، سلسله‌مراتبی و چندبعدی است (Marans, 2015)، به گونه‌ای که به پیازی تشبیه می‌شود که از بیرون ساده به نظر می‌رسد، اما به خاطر داشتن لایه‌های زیاد، پیچیده (Moore, 2000) و از جمع اجزایش بالاتر است (Van Kamp, 2003).

از طرفی کیفیت محیط مفهومی ثابت نبوده و به صورت مداوم در حال تحول است. مثلاً «در طول نیم قرن گذشته، به ابعاد ذهنی آن نیز توجه شده است» (Marans, 2015). با توجه به سیالیت و پیچیدگی کیفیت محیط، یک رویکرد واحد برای ارزیابی آن در جنبه‌ها و مقیاس‌های متعدد هنوز در دسترس نیست (Hayeka et al, 2015) (Pacione, 2003) و رویکردهای مختلف انسان‌شناسی، معماری، اقتصاد، طراحی محیطی، جغرافیا، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی به دسته‌بندی آن از حوزه‌های متفاوت پرداخته‌اند (Ge & Hokao, 2006). آنچه در بین تمامی حوزه‌های ذکر شده یکسان است؛ استفاده از شاخص‌های کمی و کیفی برای ارزیابی‌های محیطی است (Ban-zhafa, et al: 2014). از نظر اعتبار، شواهدی برای برتری یکی از انواع شاخص‌ها بر دیگری وجود ندارد (Pacione, 2003). بر اساس این شاخص‌ها، سه نوع رویکرد در مطالعات کیفیت محیط وجود دارد (جدول شماره ۱).

بنابراین کیفیت محیط مانند ظرفی است که در موضوعات و مکان‌های مختلف، محتوای گوناگونی دارد. از آنجا که این پژوهش درصدد بررسی ابعاد و شاخص‌های کیفیت محیط در بازآفرینی شهر ایرانی اسلامی است؛ در ادامه به بررسی این دو مفهوم و ارتباط و ترکیب آنها پرداخته می‌شود.

جدول شماره ۱: دسته‌بندی مطالعات کیفیت محیط

رویکرد	تلفی از محیط	نوع شاخص	نمونه	روش انجام	ملاحظات
عینی‌گرا	مفهومی فیزیکی و سخت	کمی و عددی	آلودگی صوتی، آلودگی هوا، تعداد تصادفات و ...	کارشناس محور	در نظر نگرفتن خصوصیات فردی و اجتماعی که بر ارزیابی افراد از کیفیت محیط موثر است.
ذهنی‌گرا	بر ساخته ذهن کاربران	کیفی	رضایتمندی از محیط سکونتی، میزان آزدگی، تصویر ذهنی و ...	مردم محور (ادراک محیطی مردم، بررسی رضایتمندی)	مبدل به یک تفسیر بسیار انفرادی از مفهوم می‌شود که عوامل مختلفی بر آن تاثیر گذار است.
ترکیبی (عینی-ذهنی)	مفهومی کالبدی و ذهنی	کمی و کیفی	بررسی توامان رضایتمندی مردم و نظر کارشناس	کارشناس محور و مردم محور	به دلیل تفاوت رسالت شاخص عینی و ذهنی لازم است با هم انجام شود. اعتبار بیشتری دارد

مأخذ نگارندگان، اقتباس از: (Hayeka et al, 2015) (Marans, 2015) (Pacione, 2003) (RIVM report, 2002).

کیفیت محیط در بازآفرینی شهری

بازآفرینی شهری دارای مفهوم و ابعاد گسترده اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، کالبدی و محیطی است که متناسب با هر بعد اهدافی را مد نظر قرار می‌دهد. برای تحقق برنامه بازآفرینی، الزاماتی نیاز است، نظیر حکمروایی خوب شهری، وجود قوانین مناسب، مشارکت گروه‌ها و ترسیم فرایندهای مناسب.

بر اساس نتایج تحقیق استور و لیچفیلد^۵ بازآفرینی شهری تکامل رویکردهای پیشین است. اهداف آن فراتر از آرمان‌ها و دست‌یافته‌های بازسازی‌های کلان مقیاس دهه پنجاه^۶، باز زنده‌سازی و بهسازی‌های دهه هفتاد^۷ و توسعه‌های مجدد دهه هشتاد میلادی است (Roberts, 2000: 111). اوزلم اصول برنامه بازآفرینی موثر و کارآمد را به این شرح می‌داند: ارائه تصویری جامع تر از راهبردها، تاکید بیشتر بر رویکردهای یکپارچه، دگرگونی کالبدی همراه با بهبود تمامی ابعاد بازآفرینی در کنار دو هدف اصلی کارآمدی اقتصادی و عدالت اجتماعی، مشارکت مردمی با تاکید بر نقش جوامع محلی، معرفی مجدد یک چشم‌انداز راهبردی دراز مدت، تعادل میان سرمایه‌گذاری دولتی خصوصی و داوطلبانه، معرفی ایده جامع‌تری از پایداری زیست محیطی (Ozlem, 2009: 32). ان جی نیز معتقد است اصول بازآفرینی شهری عبارت است از: تشویق به مشارکت، ساخت شخصیت اجتماعی، پیشرفت و عدالت، ارتقاء محیط، حیات-بخشی و تقویت رشد اقتصادی (Ng, 2005: 452). همچنین سازمان ملل متحد، مشارکت عمومی و همیاری‌ها، تامین مالی، نظارت و ارزیابی، بازاریابی شهر، حکمروایی و مشارکت و پایداری پروژه را از عناصر مدیریت مداخله در بازآفرینی شهری می‌داند (UNEP, 2004: 18-21).

یکی از ویژگی‌های بارز این نوع برنامه‌ها، تعدد ذی‌نفعان (نظیر دولت محلی، توسعه‌دهندگان خصوصی، سازمان‌های دولتی و جوامع محلی) و سطوح مختلف اجرایی پروژه‌هاست که تحت تأثیر نیازهای مختلف است (محبی فر و دیگران، ۱۳۹۶: ۶) و هرچه مشارکت مردم و شراکت‌های خصوصی-عمومی (PPPs)^۸ افزایش یابند، بازآفرینی پایدارتری محقق می‌گردد (Bevilacqua et al. 2013). بازآفرینی در بافت ای شهری باید در ابعاد کالبدی،

عملکردی، اقتصادی و اجتماعی همراه باشد تا پایداری نیز حاصل شود (حسن-زاده و سلطان‌زاده، ۱۳۹۶: ۶۲). جدول شماره ۲ ابعاد و اهداف بازآفرینی شهری را نشان می‌دهد.

با مطالعه منابع و فراترکیب مطالعات کیفیت محیط و بازآفرینی، شاخص‌های مورد استفاده در این پژوهش‌ها احصا می‌گردد. کیفیت محیط، مفهومی محصول گرا و دارای دو سطح عینی و ذهنی است. بنابراین کیفیت محیط قابل تقسیم به شاخص‌های محصول گرای عینی و ذهنی است. از طرفی مفهوم بازآفرینی دارای ابعاد مختلف و مبتنی بر فرایند است. در کدگذاری‌های انجام شده شاخص‌های هر دو موضوع تعارضی با هم نداشته‌اند و می‌توان آن‌ها را ذیل ابعاد هفتگانه مدیریت، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، زیست محیطی، عملکردی فعالیت، کالبدی-فضایی و معنایی-ادراکی دسته‌بندی نمود. تمامی شاخص‌ها بر اساس سطح عینی یا ذهنی و فرایندگرایی یا محصول‌گرایی به چهار دسته تقسیم می‌شوند. در جدول شماره ۳ دسته‌بندی شاخص‌های کیفیت محیط در بازآفرینی شهری ارائه شده است.

کیفیت محیط فارغ از نوع شاخص‌ها و دسته‌بندی مطالعات، متأثر از نوع رابطه انسان با محیط است. لذا با توجه به جهت‌گیری پژوهش و سنجش کیفیت محیط در شهرهای ایرانی اسلامی لازم است به تعریف انسان و رابطه‌اش با محیط از منظر اسلام پرداخته شود؛ زیرا «زمانی که انسان و ساحت‌های وجودی‌اش شناخته شوند، امکان تعریف زندگی و تعاریف بعدی (کیفیت محیط) روشن تر می‌شود» (نقی‌زاده، ۱۳۹۱: ۳۰).

انسان

انسان موجودی تک‌ساختی نیست بلکه حیات انسانی در حوزه‌ها و ساحات متفاوت معنا می‌یابد (زمانیها، ۱۳۹۵: ۲۶۶). اغلب تعابیر، حکایت از چهار ساحت جمادی، نباتی، حیوانی و انسانی برای موجودات در هستی دارند. با توجه به آراء مختلف می‌توان سه ساحت اصلی برای حیات انسان قائل شد: ساحت طبیعی (مادی یا جسمانی)، ساحت نفسانی (روانی یا ذهنی) و ساحت عقلانی (معنوی یا الهی)^۹ (سامه و صداقت، ۱۳۹۲: ۴۵).

جدول شماره ۲: ابعاد و اهداف بازآفرینی شهری با رویکرد ارتقاء کیفیت محیط

ابعاد	هدف کلی	اهداف عملیاتی
اقتصادی	رشد و پیشرفت اقتصادی و افزایش سرمایه‌گذاری	جذب سرمایه‌های بخش خصوصی، تشویق به خوداشتغالی، ایجاد شغل‌های موقت و پاره-وقت، بهبود آموزش و افزایش مهارت‌های حرفه‌ای و کاهش هزینه‌های زندگی، ایجاد اشتغال، احیا کردن اقتصاد شهری، توزیع برابر و عادلانه سود و هزینه برای ذی‌نفعان، خانه‌های ارزان قیمت، نو شدن اقتصاد شهر، بهبود توزیع ثروت. شراکت به عنوان رویکرد غالب
اجتماعی	بهبود شرایط اجتماعی با توجه به ارزش‌های همه گروه‌های اجتماعی	به حداقل رساندن جرایم و خشونت، فراهم کردن خدمات بهداشتی و درمانی مناسب، اجتماعات خرد، تأکید بر توانمندسازی اجتماعات، توجه به نیازهای گروه‌های مختلف، سازماندهی مجدد سازوکارهای انطباق تصمیم با مردم‌سالاری، افزایش میزان فضای همکاری و مشارکت، توجه به تعاملات میان سازمان‌ها و نهادها و روابط درونی آنها، عرضه مسکن شهری، مشارکت تمام ذی‌نفعان، توجه به سرمایه اجتماعی و امنیت. غلبه بر بدنام‌سازی و محرومیت اجتماعی.
فرهنگی	توجه به حفظ ارزش‌های فرهنگی و حفاظت از ثروت‌های بومی	افزایش میراث معماری (هسته تاریخی)، گردشگری شهری و یا جذب موسسات تحقیقاتی و علمی، ایجاد مراکز فرهنگی و هنری و گذران اوقات فراغت، تأکید بر هویت و حس مکان و فرهنگ، حفظ شخصیت محلی - بومی، حفظ و نگهداشت تحصیل کردگان و هنرمندان در محل، اشاعه گردشگری فرهنگی.
محیطی	ارتقاء توسعه متوازن و مدیریت اقتصاد و محیط زیست	بهبود شرایط زیستی، مبارزه با آلودگی مطابق با اولویت‌ها و ارزش‌های هر جامعه، توسعه مدیریت متعادل اقتصادی، اجتماعی و محیطی، حمایت از نسل‌های آینده، توزیع متعادل هزینه و منافع و ارتقاء فعالیت‌های اقتصادی به منظور افزایش کیفیت محیطی، محیطی امن و پاک، ایجاد تعادل بین توسعه اقتصادی و محیطی، کاهش حجم سفرهای شهری.
کالبدی	پاسخ به مشکلات فرسودگی فضاها	هماهنگی کالبد شهر با دگرگونی‌های سریع اقتصادی و اجتماعی، حل مشکل فرسودگی کالبدی، گسترش امکانات سکونت در شهر و توسعه زیرساخت‌های محلی، ارتقای میراث معماری (در هسته‌های تاریخی) و گردشگری شهر، بالا بردن سطح کمی و کیفی تاسیسات، تجهیزات و زیرساخت‌های شهری، بهبود شرایط حمل و نقل، خدمات و کیفیت خوب و قابل دسترس، محیط زندگی سرزنده، کاربری‌های متنوع، مکان‌های سبز، هماهنگی با طبیعت، اجتماعات سالم، عدالت در تأمین مسکن، قابل دسترس بودن فضاهای باز شهری، ارتقاء تصویر شهر، کاستن از حجم صدمه‌رسانی به محیط شهری.

مآخذ: (نوریان و آریانا، ۱۳۹۱: ۱۸)، (آیینی و اردستانی، ۱۳۸۸)، (پوراحمد و دیگران، ۱۳۹۹، ۱۷ و ۱۱۸)، (Sasaki, 2010: 27), (UNEP, 2004: 8), (Roberts & Sykes, 2000:38), (Roberts,2000)

جدول شماره ۳: تجمیع شاخص‌های کیفیت محیط و بازآفرینی بر اساس مطالعات مختلف

ابعاد	شاخص‌ها	محصول‌گرا		فرایند‌گرا	
		کمی	کیفی	کمی	کیفی
معنایی ادراکی	زیبایی و غنای حسی		***		
	آرامش		***	***	
	مقیاس انسانی		***		
	خاطره‌انگیزی، هویت و حس قوی محلی		***	***	
	(رنگ تعلق (دخل و تصرف در فضا		***		
	خوانایی و حس جهت‌یابی		***		
کالبدی فضایی	مطلوبیت واحد مسکونی و تنوع مسکن		***	***	
	تأمین سرانه کاربری‌ها		***		
	توجه به میراث و تاریخ محلی		***	***	
	تناسبات بصری و نظم و هماهنگی ساختمان‌ها		***		
	محرمیت و هماهنگی محیط با فرهنگ ساکنان		***	***	
	پیوستگی فضایی		***	***	
	همه شمول بودن		***	***	
	نشانه‌های نمایان		***		
	تراکم ساختمانی متعادل		***		
	کیفیت پیاده راه‌ها		***		
	انعطاف‌پذیری		***		
	نفوذپذیری		***		
	ایمنی فضا و استفاده از مصالح بادوام		***	***	
	دید و منظر مناسب		***		

ابعاد	شاخص‌ها	محصول‌گرا		فرایندگرا	
		کمی	کیفی	کمی	کیفی
مدیریتی	قانون‌مداری، شفافیت و عدالت محوری			***	***
	ظرفیت پذیرش، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی			***	***
	ایجاد سازوکار مشارکت گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفوذ و تهیه و ارائه برنامه با اطلاع ذی‌نفعان			***	***
	استفاده از نیروهای بومی در عمران و آبادی محله			***	***
	نظارت بر اقدامات اجرایی توسط انجمن بازآفرینی محله			***	***
	توسعه شراکت بخش خصوصی و دولتی و ایجاد منابع جدید مالی			***	***
عملکردی و فعالیت	حمل و نقل مناسب شخصی و عمومی	***	***		
	(بسترهای مشوق حمل و نقل پاک (عمومی، پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری	***	***		
	ارائه تسهیلات کالبدی خدماتی	***	***	***	***
	بالا بردن سطح کمی و کیفی تاسیسات، تجهیزات و زیرساخت‌های شهری	***	***	***	***
	اختلاط کاربری	***	***	***	***
	سازگاری کاربری‌ها	***	***	***	***
زیست محیطی	سرزندگی و فعالیت‌های جذاب جمعیت	***	***		
	تنوع فعالیت	***	***		
	آسایش اقلیمی و پوشش گیاهی	***	***		
	(کاهش آلودگی (آلودگی صوتی، هوا، خاک، بصری، آب	***	***	***	***
	کارایی و شدت مصرف انرژی	***	***	***	***
	دفع بهداشتی زباله، دفع بهداشتی فاضلاب	***	***	***	***
اقتصادی	ارتقاء سرانه فضای سبز	***	***		
	کاهش حجم سفرهای شهری	***	***	***	***
	قیمت و هزینه مسکن (عرضه خانه‌های ارزان قیمت) و رفت و آمد	***	***		
	شراکت و جذب سرمایه‌های بخش خصوصی	***	***	***	***
	کمک‌های بخش دولتی برای بازآفرینی	***	***	***	***
	توزیع برابر و عادلانه سود و هزینه برای ذی‌نفعان	***	***	***	***
اجتماعی و فرهنگی	حضور ساکنان با سطوح درآمدی مختلف	***	***		
	درآمد مناسب و کاهش فقر و اختلاف طبقاتی	***	***	***	***
	هزینه مراقبت از تاسیسات و تجهیزات	***	***	***	***
	حمایت از کارآفرینی و اقتصاد محلی و اشتغال ساکنان در داخل محله	***	***	***	***
	بهبود آموزش و افزایش مهارت‌های حرفه‌ای	***	***	***	***
	جذب گردشگران خارجی	***	***	***	***
اجتماعی و فرهنگی	عدالت، حمایت اجتماعی و توجه به ارزش‌های گروه‌های مختلف	***	***	***	***
	شلوغی و ازدحام جمعیت	***	***	***	***
	مشارکت و همیاری افراد محله و تعامل و توافق با هم	***	***	***	***
	احساس امنیت و نظارت اجتماعی ساکنان	***	***	***	***
	ایجاد فضای اعتماد آفرین برای مشارکت گروه‌ها	***	***	***	***
	حس غرور و تعلق خاطر	***	***	***	***
اجتماعی و فرهنگی	بالا بودن مدت اقامت ساکنان	***	***	***	***
	سرمایه اجتماعی، انسجام و همبستگی اجتماعی بالا	***	***	***	***
	آموزش، اطلاع‌رسانی و آگاه‌سازی مردم و تشکیل گروه‌های بحث	***	***	***	***
	حفظ شخصیت محلی - بومی و غلبه بر بدنام‌سازی	***	***	***	***
اجتماعی و فرهنگی	اشاعه گردشگری فرهنگی و ایجاد مراکز فرهنگی و هنری و گذران اوقات فراغت و مراکز آموزشی	***	***	***	***
	حفظ و نگهداشت تحصیل کردگان و هنرمندان در محل	***	***	***	***

مأخذ نگارندگان: اقتباس از Nichol and Sing Wong, 2005; Hayeka et al, 2015; Talavera-Garcia and Soria Lara, 2015; Han et al, 2016; Wanga et al, 2011; Francois et al, 2017; Koltsova et al, 2012; Gao et al, 2016

جدول شماره ۴ ساحات وجودی انسان و ویژگی‌های هر مرتبه را بر اساس نظر ملاصدرا^۱ توضیح می‌دهد.

جدول شماره ۴: ساحات وجودی انسان از نظر ملاصدرا

عالم وجود	مراتب نفس	نوع انسان	ویژگی	بازه زمانی
عالم اجسام (طبیعی)	حسی	انسان اول (طبیعی)	درک محسوسات / ابزار: چشم، گوش و ... بالفعل حساس و بالقوه متخیل و متعقل	از زمان تولد تا زمانی که بدن به ضعف نگراییده
عالم مثال (نفس)	عقلی	انسان ثانی (نفسانی)	دارای قدرت تخیل / به طور کامل قادر به درک محسوسات و نیز ادراک کننده مخیلات است. بالفعل حساس و متخیل و بالقوه متعقل	پس از تلطیف و صفای وجود طبیعی
عالم مجردات (عقول)	عقلی	انسان ثالث (عقلانی)	علاوه بر دو توانایی قبلی، علوم حقیقی و الهی را درک می‌کند. حیات طیبه و حیات معنوی	با عروج در مسیر توحید

مأخذ: نگارندگان با اقتباس از ارشد ریاحی و اسکندری، ۱۳۸۹: ۱۲۸-۱۳۰، شجاری و محمد علیزاده، ۱۳۹۱: ۱۶، طالبی، ۱۳۹۵: ۱۹۱، حاجی صادقی و بخشیان، ۱۳۹۳: ۱۷۲.

به این ترتیب انسان متشکل از سه ساحت وجودی طبیعی، نفسانی و عقلانی است. هر یک از این ساحات، حیات و ویژگی‌های خود را دارند که در همه برنامه‌های مربوط به انسان و از جمله در بازآفرینی شهری، باید به طور متناسب مورد توجه جدی قرار گیرند. محیط می‌تواند در تناظر با سه ساحت حیات انسانی پاسخگویی نیازهای طبیعی (به گونه‌ای که آسایش جسمی داشته باشد و دچار اختلالات طبیعی نشود)، نفسانی (به گونه‌ای که آرامش روانی داشته باشد) و روحانی (انسان دچار تزلزل روحی نشود و ارتباطش با عالم غیب برقرار باشد) او باشد. مغفول نهادن هر یک از این ساحات و موضوعات مربوط به آنها، قابلیت محیط را در پاسخگویی جامع به نیازهای انسان تقلیل خواهد داد. جدول شماره ۵ ویژگی‌های محیط را برای پاسخگویی به نیازهای انسان بر اساس ساحات وجودی او بیان می‌کند.

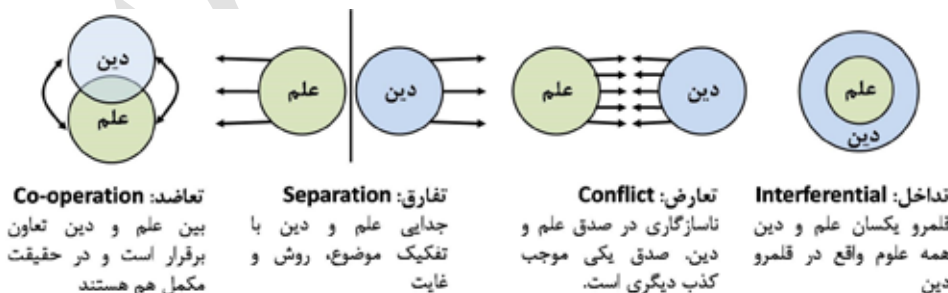
الگوی پیشنهادی

چهار رویکرد درباره نسبت میان علم و دین وجود دارد (نمودار شماره ۱). با توجه به اینکه پژوهش، از مفاهیم علمی و دینی در کنار هم استفاده می‌نماید، بر تعاضد (سازگاری و همراهی) علم و دین تاکید دارد و به دنبال برقراری ارتباط بین مفاهیم بازآفرینی، کیفیت محیط و مبانی اسلامی است.

جدول شماره ۵: مولفه‌های کیفیت بخش محیط شهر اسلامی بر اساس ساحات وجودی انسان

معنوی و روحی	ذهنی و کیفی	عینی و کمی
تجلی توحید (حضور الهی، معنویت، تسبیح و عبودیت و عبادت، تقوا). هدایت‌گری (به سمت تعالی معنوی، وحدت جامعه) مذکر بودن، امر به معروف و نهی از منکر، توجه دهنده به ارزش کانونی و معنوی مکان مقدس. حفظ حدود الهی	هویت، آشنایی، درون‌گرایی، امنیت، آرامش، انسان‌گرایی، تعادل، قانونمندی، اخلاق-گرایی، عدالت، جمال و زیبایی، حقیقت‌جویی و کمال‌یابی، وحدت (تعادل، ترکیب)، نظم، هماهنگی، تفکر برانگیزی، خاطره‌انگیزی	قلمرو (حد، اندازه، لبه و حریم)، تناسب، هماهنگی با هم و با بستر طبیعی، تاریخی، فرهنگی، سادگی، مقیاس انسانی، حضور طبیعت، پاک، مرکز‌گرایی، موسیقی (صوت)، توجه به عمران و آبادانی، محله-گرایی همپوندی (ارتباط و پیوستگی)، نفوذپذیری (دسترسی)، تداوم (بصری)، گوناگونی (تباين، تنوع)، ایمنی، حفظ رابطه انسان با طبیعت، حفظ محیط زیست، محیط زیستی سالم و پایدار، هوای تمیز، جلوگیری از آفات و بلاها

مأخذ: نقی‌زاده، ۱۳۹۴، نقی‌زاده، ۱۳۸۹، نقره‌کار و ریسی، ۱۳۹۱، سجاذزاده و موسوی، ۱۳۹۳، جهانبخش و دل‌زنده، ۱۳۹۳، بیات، ۱۳۹۳، لیتکوهی و سنجرى، ۱۳۹۳، عظیمی هاشمی و دیگران، ۱۳۹۱، پور احمد و موسوی، ۱۳۸۹

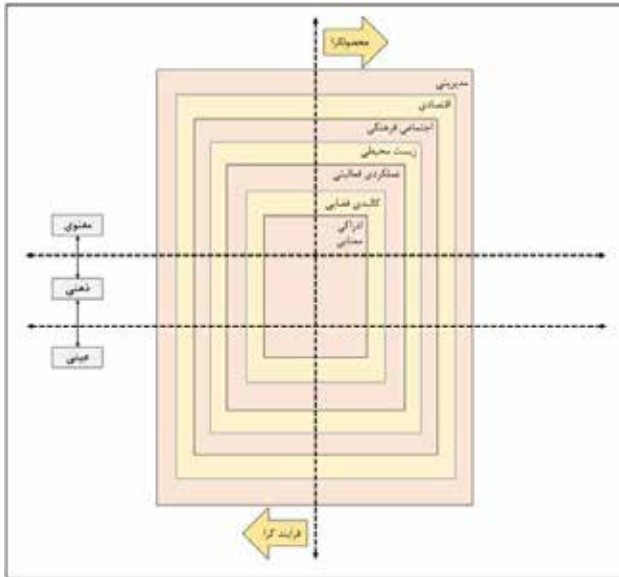


نمودار شماره ۱: نگرش‌های مختلف درباره ارتباط میان علم و دین

مأخذ: نگارندگان، اقتباس از اصغری، ۱۳۸۱. مهدوی نژاد، ۱۳۸۱

به گونه‌ای که کیفیت محیط از منظر اسلام، تعریف و مختصات متفاوتی با سایر نگرش‌ها دارد. نمودار شماره ۲ مفاهیم استخراج شده از اتصال مباحث سه گانه را نشان می‌دهد.

مفهوم کیفیت محیط موضوعی چندمشخصه و سلسله‌مراتبی و متغیر است که حول دو نوع شاخص عینی و ذهنی محوریندی می‌شود. کیفیت محیط با توجه به نوع نگرش (موضوعی) و نوع فضا (مکانی) چارچوب‌های گوناگونی به خود می‌گیرد؛

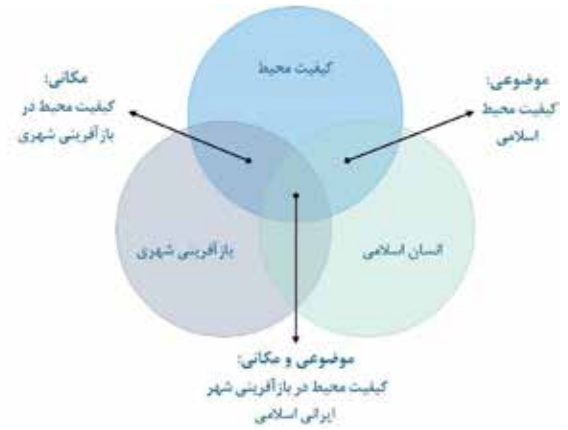


نمودار شماره ۳: کیفیت محیط در نوسازی بافت فرسوده شهرهای ایرانی اسلامی

ترکیب مطالعات کیفیت محیط به سه سطح جسمانی، نفسانی و عقلانی دسته بندی شده اند. از آنجا که اصالت در بررسی کیفیت محیط پاسخگویی به نیازها خواهد بود؛ محیط در ابعاد هفت گانه باید به سه سطح نیاز انسان پاسخگو باشد. بنابراین کیفیت محیط شهری عبارت است از پاسخگویی محیط به نیازهای طبیعی (جسمی)، نفسانی (ذهنی) و عقلانی (معنوی) کاربران از فضای شهری. چنانچه در یک بعد یا بیشتر چنین پاسخگویی صورت نگیرد محیط، کیفیت قابل قبولی نخواهد داشت.

پی نوشت ها

- این شیوه مبتنی است بر بسنده کردن به مقولات ذهنی و عدم اتکا به مشاهدات عینی به دلیل غیر قابل تجربه بودن مفهوم «کیفیت» در تبیین نظری. این راهبرد در تبیین نظری به جای اثبات نمودن به دنبال اقتناع است (مظفر و دیگران، ۱۳۹۶: ۲۰).
- کدگذاری باز و محوری بر اساس نظریات استراوس و کوربین (۱۳۹۵) انجام گرفته است.
- کدگذاری باز: فرایندی تحلیلی است که با آن مفهوم‌ها شناسایی و ویژگی‌ها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌شوند. استراوس و کوربین (۱۹۹۰) معتقدند نخستین گام در نظریه پردازی مفهوم سازی است. مفهوم، پدیده برجسته خورده است و به عبارتی بازنمایی انتزاعی یک رویداد، شیء (فضا و محیط) یا عمل است که پژوهشگر حضور آن را در داده‌ها مهم یافته است. هدف از نام گذاردن بر پدیده‌ها آن است که پژوهشگر بتواند رویدادها و اتفاق‌ها و اشیاء مشابه را تحت یک عنوان یا رده قرار دهد. رویدادها و اتفاق‌ها عناصر معجز و ناپیوسته اند، ولی ویژگی‌های مشترک یا معانی مرتبط موجود در آنها گروه‌بندی‌شان را ممکن می‌سازد. تحلیل گر برای نام گذاری مفاهیم می‌تواند از تصویر یا معنایی استفاده نماید که آن مفهوم مرتب بر آن است یا نام را از کلماتی اخذ نماید که پاسخگویان بر زبان می‌آورند؛ به طوری که اگر رویداد دیگری با ویژگی‌های مشترک یافت شود، همان نام (کد) را بر آن قرار دهند.

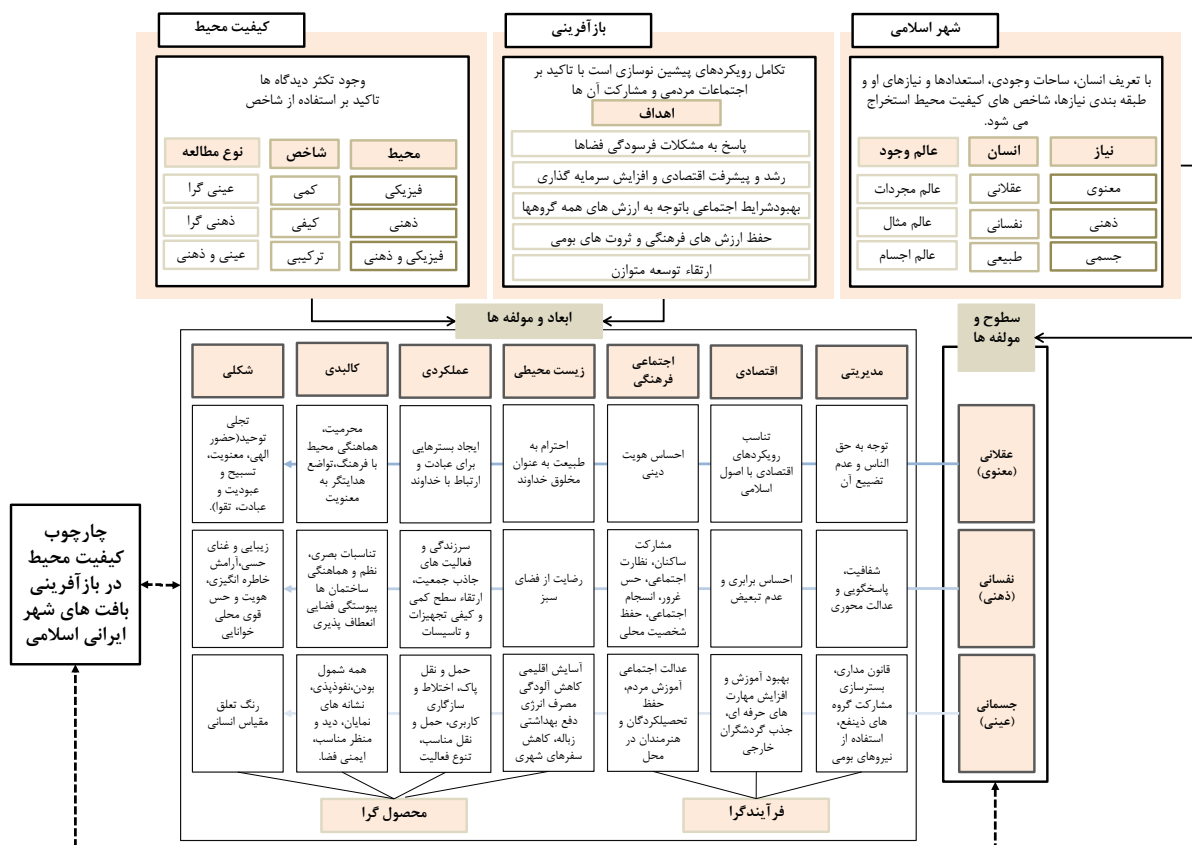


نمودار شماره ۲: مفاهیم مستخرج از اتصال مباحث سه گانه پژوهش

با توجه به نمودار فوق و تعریف انسان از منظر اسلام (در سه ساحت طبیعی، نفسانی و عقلانی)، سطح سومی به جدول شماره ۳ اضافه می‌شود که باید در بازآفرینی شهری مدنظر قرار گیرد. بنابراین با توجه به مطالعات قبلی می‌توان ادعا نمود کیفیت محیط در بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهر ایرانی اسلامی مبتنی است بر ابعاد هفت گانه مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیست محیطی، عملکردی فعالیتی، کالبدی فضایی و معنایی ادراکی که هر کدام دارای شاخص‌هایی هستند. البته سطح شاخص‌ها متناسب با ساحت و نیازهای هر ساحت به صورت عینی، ذهنی و معنوی خواهد بود. با توجه به اضافه شدن سطح معنوی، نمودار شماره ۳ ارائه می‌گردد. همان‌طور که در این تصویر ملاحظه می‌گردد لایه‌های هفت گانه کیفیت محیط در سه سطح عینی، ذهنی و معنوی و دو محور محصول گرایی و فرایند گرایی قابل بررسی هستند.

نتیجه گیری

بازآفرینی شهری به عنوان پارادایم متاخر و جامع تر نوسازی، با اصول و ابعاد گسترده تر و ارائه شاخص‌هایی چند، به کیفیت بخشی بافت‌های مسئله دار می‌پردازد. بازآفرینی شهری در منابع به پنج بعد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست-محیطی و کالبدی تقسیم می‌شود؛ اما بر اساس مطالعات انجام شده، کیفیت محیط در بازآفرینی مبتنی بر هفت بعد مدیریتی، اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیست محیطی، عملکردی فعالیتی، کالبدی فضایی و معنایی ادراکی دسته بندی شده است. از آنجا که انسان در تعریف اسلامی دارای سه ساحت طبیعی، نفسانی و عقلانی است، محیط باید پاسخگوی نیازهای هر سه ساحت باشد. بر اساس مقایسه بازآفرینی و کیفیت محیط این نتیجه حاصل می‌شود که مولفه‌ها و ابعاد بازآفرینی و کیفیت محیط در پاسخگویی به نیازهای کاربران تنها به نیازهای دو سطح اول یعنی نیازهای جسمی و ذهنی (جدول شماره ۳) می‌پردازند و شاخص‌های معنوی و روحانی را نادیده گرفته اند. در نمودار شماره ۴ نتیجه گیری این پژوهش آورده شده است. شاخص‌ها بر اساس



نمودار شماره ۴: جمع بندی پژوهش

۱. این مراتب متعدد به واسطه حرکت جوهری و به تدریج برای نفس حاصل می شود؛ لذا یافتن مراتب عالی به معنای از دست دادن مراتب مادی و کمالات مربوط به آنها نیست؛ بلکه هر مرتبه، متمم مرتبه قبلی است.

فهرست منابع و مراجع

۱. ارشد ریاحی، علی و حمیدرضا اسکندری (۱۳۸۹)، «مراتب تکامل نفس از دیدگاه ملاصدرا»، **فصلنامه انسان پژوهی دینی**، سال هفتم، شماره ۲۴.
۲. اصغری، محمود (۱۳۸۱)، «جستاری پیرامون ادعای تعارض علم و دین»، **فصلنامه اندیشه حوزه**، شماره ۳۴.
۳. استراوس، انسلم و جولیت کوربین (۱۳۹۵)، **مبانی پژوهش کیفی**، ترجمه ابراهیم افشار، نشر نی، تهران.
۴. آیینی، محمد و زهرا سادات اردستانی (۱۳۸۸)، «هرم بازآفرینی و مشارکت مردم، معیار ارزیابی برنامه های توسعه درونزای شهری (نمونه موردی: رویکرد قانون سازماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن به بهسازی و نوسازی بافت های فرسوده شهری)»، **نشریه هویت شهر**، سال سوم، شماره ۵.
۵. بیات، بهرام (۱۳۹۳)، «رویکرد اسلامی به شهر؛ ویژگی های شهر اسلامی»، **فصلنامه علمی پژوهشی نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان**، سال چهارم، شماره اول.
۶. پوراحمد، احمد؛ کیومرث حبیبی و مهناز کشاورز (۱۳۸۹)، «سیر تحول مفهوم شناسی بازآفرینی شهری به عنوان رویکردی نو در بافت های فرسوده شهری»، **فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی**، شماره اول.

۴. فرایند مرتبط کردن مقوله ها به مقوله های فرعی، کدگذاری محوری نامیده می شود؛ زیرا کدگذاری در محور یک مقوله صورت می گیرد و مقوله ها را در سطح ویژگی ها و ابعاد به یکدیگر مرتبط می کند. غرض از کدگذاری محوری آغاز کردن فرایند از نو کنار هم گذاشتن داده هایی است که در جریان کدگذاری باز، آنها را خرد کرده ایم. در کدگذاری محوری، مقوله ها به مقوله های فرعی متصل می شوند تا توضیح های دقیق و کامل تری از پدیده ها شکل گیرد. لازمه کدگذاری محوری آن است که تحلیل گر به تعدادی مقوله رسیده باشد. در کدگذاری محوری خردمقوله ها از آنچه الگوواره نامیده می شود به مقوله ها ارتباط می یابند. به عبارتی مقوله هایی که در ذات خود دارای شدت و ضعف در یک بعد مشخص هستند به الگوهایی دسته بندی می شوند. با کدگذاری محوری روابط و نسبت های میان مقوله ها آشکار می شود. تحلیل گر می خواهد ساخت را با فرایند مربوط کند، زیرا ساخت (شرایط) صحنه را می بیند. اگر ساختارها را مطالعه کنیم چرایی انجام پدیده ها را درمی یابیم. اگر فرایند مطالعه شود به چگونگی پرداخته شده است. لازم است ساختار و فرایند با هم مطالعه گردد.

5. Stohr, 1989 and Lichfield, 1992 cited in Roberts, 2000, p 14
6. large-scale urban reconstruction (clearance, comprehensive redevelopment)
7. urban revitalisation and area improvement
8. Public Private Partnerships
۹. علامه طباطبایی درباره مراتب ادراک زیبایی می گوید: حسن یا زیبایی عبارت است از هر چیزی که بهجت آورد و انسان به سوی آن رغبت کند و این حالت سه قسم است: ۱- چیزی مستحسن از جهت عقل باشد، یعنی عقل آن را نیکو بداند ۲- از نظر هوای نفس نیکو باشد ۳- از نظر حسی زیبا و نیکو باشد. البته این تقسیمی است برای زیبایی از نظر ادراکات سه گانه انسان (نقی زاده، ۱۳۹۱: ۳۰).

۲۴. نقی زاده، محمد (۱۳۹۴)، **شهر زیبا، مبانی، عوامل، معیارها**، انتشارات سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری اصفهان، اصفهان.
۲۵. نقی زاده، محمد (۱۳۹۱)، «حس حضور، مطلوب ترین برآیند ارتباطات انسان با محیط»، **دو فصلنامه مطالعات معماری ایران**، شماره ۲.
۲۶. نوریان، فرشاد و اندیشه آریانا (۱۳۹۱)، «تحلیل چگونگی حمایت قانون از مشارکت عمومی در بازآفرینی شهری مطالعه موردی: میدان امام علی (عتیق) اصفهان»، **نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی**، دوره ۱۷، شماره ۲.
27. Banzhafa, E. Barrerab, F. Kindler, A. Reyes, S. Paec, U. Welza, J. Kabischa, S. 2014, a conceptual framework for integrated analysis of environmental quality and quality of life, *Ecological Indicators* (45). pp 664-668.
28. Bevilacqua, C. Calabrò, J. Maione, C. 2013, The Role of Community in Urban Regeneration: Mixed Use Areas Approach in USA Proceedings REAL CORP 2013 Tagungsband and 20-23 May 2013, Rome, Italy.
29. Francois, C. Gondran, N. Nicolas, J. Parsons, D. 2017, Environmental assessment of urban mobility: Combining life cycle assessment with land-use and transport interaction modelling—Application to Lyon (France), *Ecological Indicators* 72, pp 597-604.
30. Gao, M. Ahern, J. Koshland, C. 2016, Perceived built environment and health-related quality of life in four types of neighborhoods in Xi'an, China, *Health & Place* 39 pp 110-115.
31. Ge, J. Kazunori, H. Research on Residential Lifestyles in Japanese Cities from the Viewpoints of Residential Preference, Residential Choice and Residential Satisfaction, *Landscape and Urban Planning*, Vol. 78, No. 3, pp 65-78.
32. Han, J. Liang, H. Hara, K. Uwasu, M. Dong, L. 2018, Quality of life in China's largest city, Shanghai: A 20-year subjective and objective composite assessment. *Journal of Cleaner Production*, (173), pp 135-142.
33. Koltsova, A. Kunze, A. Schmitt, G. 2012, Design of Urban Space at Pedestrian Scale: A Method for Parameterization of Urban Qualities. 16th International Conference on Information Visualisation.
34. Marans, R. W. 2015, Quality of urban life & environmental sustainability studies: Future linkage opportunities. *Habitat International* (45), pp 47-52.
35. Moore, J. 2000, Placing Home in Context, *Journal of Environmental Psychology* 20(3), pp 207-217.
36. Ng, M.K. 2005, Quality of life perceptions and directions for urban regeneration in Hong Kong Social Indicator Research 71, pp 441-465.
37. Nichol, J. Sing Wong, M. 2005, Modeling urban environmental quality in a tropical city, *Landscape and Urban Planning* 73, pp 49-58.
38. Ozlem, G. 2009, Urban regeneration and increased competitive power: Ankara in an era of globalization, Volume 26, Issue 1, pp 27-37.
39. Pacione, M. 2003, Urban environmental quality and human wellbeing—a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning* (65). pp 19-30.

۷. پوراحمد، احمد و سیروس موسوی (۱۳۸۹)، «ماهیت اجتماعی شهر اسلامی»، **فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی**، شماره ۲.
۸. جهانبخش، حیدر و علی دل زنده (۱۳۹۳)، «بازشناسی اصول، مولفه‌ها و شاخص‌های فطری سازمان‌بندی شهر اسلامی با رویکرد اجتماعی کالبدی»، **پژوهش‌های معماری اسلامی**، شماره چهارم.
۹. حاجی صادقی، عبدالله و ابوالقاسم بخشیان (۱۳۹۳)، «مفهوم‌شناسی و حقیقت‌یابی حیات طیبه از منظر قرآن»، **دو فصلنامه علمی پژوهشی انسان پژوهی دینی**، سال ۱۱، شماره ۳۱.
۱۰. حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۹۱)، **مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی**، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، تهران.
۱۱. حسن زاده، مهرنوش و حسین سلطان‌زاده (۱۳۹۶)، «تدوین مدل مفهومی تحقق پایداری بافت‌های تاریخی با رویکرد راهبردی برنامه‌ریزی بازآفرینی»، **باغ نظر**، سال ۱۴، شماره ۵۶.
۱۲. زمانیه‌ها، حسین (۱۳۹۵)، «بررسی و تحلیل نسبت بین کمال انسانی و ساخت‌های طولی و عرضی حیات در فلسفه ملاصدرا»، **دو فصلنامه پژوهش‌های فلسفی**، سال ۱۰، شماره ۱۸.
۱۳. سامه، رضا و علی صداقت (۱۳۹۲)، «مرتب‌بندی معماری متناسب با ساختار وجودی انسان بر اساس آموزه‌های قرآن و حکمت اسلامی»، **دو فصلنامه تخصصی پژوهش‌های میان رشته‌ای قرآن کریم**، سال چهارم، شماره اول.
۱۴. سجاذزاده، حسن و سیده الهام موسوی (۱۳۹۳)، «ابعاد چستی‌شناسی و هستی‌شناسی شهر اسلامی از منظر متون اسلامی»، **فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی**، شماره ۱۶.
۱۵. شجاری، مرتضی و جعفر محمدعلیزاده (۱۳۹۱)، «ارتباط مراتب انسان با مراتب هستی از دیدگاه ملاصدرا»، **انسان-پژوهی دینی**، سال نهم، شماره ۲۷.
۱۶. طالبی، محمدحسین (۱۳۹۵)، «حقیقت انسان از منظر عقل و وحی»، **دو فصلنامه علمی پژوهشی انسان پژوهی دینی**، سال ۱۳، شماره ۳۶.
۱۷. عظیمی هاشمی، مژگان؛ سعید شریعتی مزینانی و فائزه اعظم کاری (۱۳۹۱)، «مولفه‌های اجتماعی-فرهنگی شهر زیارتی پایدار، مورد مطالعه شهر مشهد»، **مجله مطالعات اجتماعی ایران**، دوره ششم، شماره ۳ و ۴.
۱۸. لیتکوهی، ساناز و سپیده سنجر (۱۳۹۳)، «مقایسه معیارهای کیفیت زندگی شهری در نظریات معاصر و مفاهیم استخراج شده در خصوص شهر اسلامی بر مبنای علل چهارگانه معماری»، **پژوهش‌های معماری اسلامی**، شماره ۲.
۱۹. محبی‌فر، امیرحسین؛ محمدحسین صبحیه؛ مجتبی رفیعیان؛ یحیی حساس یگانه و شعبان الهی (۱۳۹۶)، «حاکمیت برنامه بازآفرینی بافت ناکارآمد شهر تهران با رویکرد شبکه»، **باغ نظر**، سال چهاردهم، شماره ۵۳.
۲۰. مظفر، فرهنگ؛ عبدالحمید نقره‌کار؛ مهدی حمزه‌نژاد و صدیقه معین‌فر (۱۳۹۶)، «معناشناسی حیات و سرزندگی در آموزه‌های اسلامی و بررسی تاثیر آن در محله»، **فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی**، شماره ۱۴.
۲۱. مهدوی نژاد، محمدحسین (۱۳۸۱)، «ارتباط علم و دین با تکیه بر دیدگاه شهید مطهری»، **فصلنامه اندیشه صادق**، شماره ۶.
۲۲. نقره‌کار، عبدالحمید و محمدمنان رئیس‌ی (۱۳۹۱)، «تحقق‌پذیری هویت اسلامی در آثار معماری»، **فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی**، شماره ۷.
۲۳. نقی زاده، محمد (۱۳۸۹)، «تأملی در چیستی شهر اسلامی»، **فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی**، شماره ۱.



40. RIVM Report, Environmental Quality and Human Well-being. Outcomes of a Workshop, 2002. Utrecht, April 28 and 29.

41. Roberts, P. 2000, The evolution, definition and purpose of urban regeneration, in P. Roberts and H. Syke(eds.). Urban Regeneration, A Handbook. British Urban Regeneration Association, SAGE Publications, London

42. Roberts, P. Sykes, H. 2000, Urban Regeneration: A Handbook, London: Sage

43. Sasaki, M. 2010, Urban regeneration through cultural creativity and social inclusion: Rethinking creative city theory through a Japanese case study. Cities 27. pp3-9.

44. Smith, C. Levermore, G. 2008, Designing Urban Spaces and Buildings to Improve Sustainability and Quality of Life in a Warmer World, Energy Policy 36 . pp 4558-4562.

45. Strauss, A. Corbin, J. 1990, Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory. Sage Publications, Inc.

46. Talavera-Garcia, R. Soria-Lara, J. 2015, Q-PLOS, developing an alternative walking index. A method based on urban design quality. Cities 45, pp 7-17.

47. UNEP (2004), Guidelines for Urban Regeneration in the Mediterranean Region, Priority Actions Programme Regional Activity Centre, Split.

48. Van Kamp, L. Leidelmeijer, K. Marsman, G. Hollander A. 2003, Urban Environmental Quality and Human Well-being, towards a Conceptual Framework and Demarcation of Concepts, a literature study, pp 5-18.

49. Wanga, H. Sua, X. Wanga, C. Dong, R. 2011, Fractal analysis of urban form as a tool for improving environmental quality, International Journal of Sustainable Development & World Ecology, Vol. 18, No. 6, pp 548-552.

50. Hayeka, U. Efthymioub, D. Farooqc, B. von Wirthd, T. Teiche, M. Neuenschwander, N. Grêt-Regameya, A. 2015, Quality of urban patterns: Spatially explicit evidence for multiple scales. Landscape and Urban Planning (142), pp 47-62.

Archive



Explanation Of Environmental Quality Model In The Iranian Islamic City Regeneration

Iman Ghalandarian

PhD in Urban Planning and Design at Tarbiat Modares University

Mojtaba Rafiyan *

Associate Professor of Urban Planning Department, Faculty of Art and Architecture, Tarbiat Modares University

* *Rafiei_m@modares.ac.ir*

Abstract:

Renovation of deteriorated areas has been carried out with different approaches to improve the quality of the environment. Today, rehabilitation as the predominant paradigm of renovation, considers wider dimensions to improve the quality of the environment. On the other hand, the quality of the environment also takes into account different dimensions by examining the characteristics of the living environment. The present research has been conducted with the aim of studying the dimensions and indices of environmental quality in the rehabilitation of deteriorated areas in Iranian-Islamic cities through a qualitative (descriptive-analytic) method using MaxQDA software as a research instrument. The prevailing approach to the paper emphasizes the consistency (science and religion) and the model is extracted by combining the concepts of the quality of the environment, rehabilitation, and Islamic-Iranian city. The model of research is based on dimensions and levels. The dimensions were obtained by the adaptation of qualitative and quantitative characteristics of the environmental quality with five dimensions of rehabilitation. The levels (physical, mental and spiritual) of the model were also extracted from the existential areas of mankind (derived from Islamic studies) are derived from the conformance of the levels of the model. The research results show that the quality of the environment in the rehabilitation of Iranian-Islamic cities will not be focused solely on the physical dimension, but also encompasses social, managerial, functional, economic, perceptual and environmental dimensions. The process of rehabilitation and the environment must respond to the physical, emotional and rational needs of man in any of the dimensions mentioned above.

Keywords: Quality Of Environment, Urban Regeneration, Iranian Islamic City, Human.